

Sygn. akt III AUa 555/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Daria Stanek
Sędziowie:	SSA Alicja Podlewska (spr.) SSA Grażyna Czyżak
Protokolant:	sekr.sądowy Sylwia Gruba

po rozpoznaniu w dniu 5 października 2017 r. w Gdańsku

sprawy Z. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 15 grudnia 2016 r.,
sygn. akt VII U 2819/15

oddala apelację.

SSA Alicja Podlewska SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak

Sygn. akt III AUa 555/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 6 listopada 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. ustalił, że wysokość świadczenia rentowego należnego Z. K. za listopad 2015 r. zmniejsza się z powodu nienależnie pobranych świadczeń, tj. o 933,56 zł (odsetki).

Decyzją z dnia 14 listopada 2015 r. ten sam organ rentowy ustalił, że wysokość świadczenia rentowego należnego za grudzień 2015 r. ubezpieczonej Z. K. zmniejsza się z powodu nienależnie pobranych świadczeń, tj. o kwotę 294,87 zł (odsetki).

Ubezpieczona odwołała się od powyższych decyzji, wskazując iż nie zgadza się na potrącenie z renty kwoty 933,56 zł w listopadzie 2015 r. oraz kwoty 294,87 zł w grudniu 2015 r.

W odpowiedzi na odwołania pozwany organ rentowy wniósł o oddalenie odwołań wnioskodawczynie.

Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dokonując łącznego rozpoznania odwołań ww., wyrokiem z dnia 15 grudnia 2016 r. zmienił decyzję z dnia 6 listopada 2015 r. i ustalił, iż zmniejszenie świadczenia za miesiąc listopad 2015 r. winno wynosić kwotę 653,75 zł, oddalając odwołanie od tej decyzji w pozostałym zakresie (pkt 1 i 3 sentencji) oraz zmienił decyzję z dnia 14 listopada 2015 r. i ustalił, iż brak jest podstaw do zmniejszenia świadczenia za miesiąc grudzień 2015 r. o kwotę 294,87 zł (pkt 2 sentencji).

Przy rozstrzygnięciu sprawy Sąd I instancji dokonał następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych.

Wnioskodawczynie Z. K. jest uprawniona do emerytury i renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową.

W dniu 4 sierpnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. wydał decyzję o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Organ zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 sierpnia 2013 r. do dnia 30 czerwca 2014 r. w kwocie 8.462,75 zł. Organ rentowy naliczył także w decyzji odsetki w kwocie 574,68 zł za okres od dnia 26 sierpnia 2013 r. do dnia wydania decyzji.

W pouczeniu do decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. organ rentowy wskazał, że o wysokości odsetek za okres przypadający od następnego dnia po wydaniu decyzji do dnia spłaty ostatniego potrącenia z tytułu nienależnie pobranych świadczeń ubezpieczona zostanie poinformowana w miesiącu, w którym zostanie dokonane to potrącenie.

Na wniosek Z. K. decyzją z dnia 4 sierpnia 2014 r. organ rentowy rozłożył na raty przypisaną jej do zwrotu kwotę nienależnie pobranych świadczeń. Po spłacie ostatniej raty świadczenia głównego organ rentowy dokonał wyliczenia odsetek za okres przypadający od następnego dnia po wydaniu decyzji do dnia spłaty ostatniej raty. Łączna wyliczona kwota odsetek z tego tytułu wyniosła 653,77 zł.

Organ rentowy do wyliczonej kwoty odsetek doliczył odsetki nałożone do zapłaty przez ubezpieczoną w decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. (574,68 zł), co łącznie dało kwotę 1228,43 zł. Następnie ZUS dokonał potrącenia z tego tytułu ze świadczenia rentowego należnego ubezpieczonej za listopad 2015 r. w maksymalnej dopuszczalnej kwocie 933,56 zł, a ze świadczenia należnego za grudzień 2015 r. w pozostałej do zapłaty kwocie 294,87 zł.

Sąd Okręgowy stan faktyczny - w zasadzie bezsporny - ustalił na podstawie dokumentów i ich kopii oraz odpisów zgromadzonych w aktach ZUS oraz w aktach sprawy, których prawdziwość nie była przez żadną ze stron kwestionowana. Sąd również nie znalazł podstaw do kwestionowania ich wiarygodności z urzędu.

W ocenie Sądu I instancji renta z tytułu niezdolności do pracy należna ubezpieczonej za listopad i grudzień 2015 r. została niezasadnie zmniejszona o kwotę odsetek w wysokości 574,68 zł. W tym miejscu Sąd Okręgowy wskazał na treść art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 963), zwanej dalej ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych, który stanowi iż osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Zgodnie z ust. 2 tego artykułu, za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją oraz kwoty odsetek i kosztów upomnienia, zwane dalej „należnościami z tytułu nienależnie pobranych świadczeń”, podlegają potrąceniu z wypłacanych

świadczeń, a jeżeli prawo do świadczeń nie istnieje - ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, z zastrzeżeniem ust. 8c (art. 84 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Przykładem sytuacji, do której odnosi się dyspozycja nakreślonej powyżej normy, jest osiągnięcie przychodu powodującego zawieszenie prawa do lub zmniejszenie ich wysokości określonego w ustawie o emeryturach i rentach z FUS (ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r., Dz.U. z 2016 r. poz. 887 t.j.), niezależnie od wysokości tego przychodu, przez osobę uprawnioną do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów (art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych – t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1242). Sąd I instancji wskazał, iż przedstawiona regulacja leżała u podstaw wydania przez organ rentowy decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r., w której obciążono ubezpieczoną obowiązkiem zwrotu jednego ze świadczeń pobranych w zbiegu z uwagi na osiąganie przez nią przychodu. Wobec niewniesienia przez ubezpieczoną odwołania od tej decyzji w przewidzianym przepisami terminie decyzja ta nabrała waloru ostateczności. Judykatura w sposób wyraźny wyklucza dopuszczalność badania takiej decyzji, w szczególności pod względem jej merytorycznej zasadności (tak wyrok SN z dnia 10 czerwca 2008 r., I UK 376/07, Legalis nr 176287 wraz z cytowanym tam orzecnictwem).

Sąd Okręgowy stwierdził, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie pozostawała kwestia prawidłowości potrąceń z renty łącznej kwoty odsetek w wysokości 1228,43 zł, na którą to kwotę składają zarówno odsetki naliczone przez organ za okres od dnia wypłaty świadczeń przypisanych następnie do zwrotu tj. do dnia wydania decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. (574,68 zł), jak i odsetki za okres po wydaniu tejże decyzji do dnia spłaty ostatniej raty zadłużenia (653,77 zł). Zdaniem Sądu I instancji mimo, że odsetki za okres od dnia wypłaty nienależnie pobranych świadczeń do dnia wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu zostały ujęte już w dyspozycji niezaskarżonej skutecznie decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r., to jednak z uwagi na dokonane potrącenia z renty za listopad 2015r. i za grudzień 2015r. m.in. właśnie z tego tytułu - kwestia prawidłowości potrącenia w tej kwocie wobec wniesienia odwołania przez Z. K. może aktualnie podlegać badaniu przez Sąd. Zdaniem Sądu Okręgowego jest to sytuacja analogiczna do dopuszczalności badania wysokości kapitału początkowego jako elementu składowego decyzji o przyznaniu emerytury w przypadku zaskarżenia tej decyzji, mimo ostateczności decyzji o ustaleniu kapitału początkowego.

Sąd Okręgowy zważył, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. bezpodstawnie dokonał potrącenia ze świadczeń należnych ubezpieczonej za listopad i grudzień 2015 r. kwoty 574,68 zł – tj. kwoty odpowiadającej wysokością kwocie odsetek naliczonych od dnia wypłaty nienależnie pobranych świadczeń do dnia wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu tych świadczeń (4 sierpnia 2014 r.).

Sąd I instancji zgodził się z poglądem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z wyroku z dnia 10 września 2008 r. (III AUa 35/08, niepublikowany), że przepis art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie odsetek odsyła do przepisów prawa cywilnego w zakresie wysokości i zasad ich ustalania. Zawarte w art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych odwołanie do przepisów prawa cywilnego oznacza, że organ rentowy może naliczać odsetki ustawowe, o jakich mowa w art. 359 § 2 k.c., nie wcześniej jednak niż od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnego pobranego świadczenia. Zobowiązanie z tytułu zwrotu nienależnie pobranych świadczeń ma charakter zobowiązania bezterminowego. Konsekwencją tego jest, iż termin do spełnienia świadczenia zwrotu nienależnych świadczeń nie nastąpił z chwilą wypłaty tego świadczenia, ale konieczne jest dokonanie swoistego rodzaju wezwania do zapłaty tego świadczenia, o jakim mowa w art. 455 k.c., którego rolę pełnić mogła decyzja stwierdzająca obowiązek zwrotu. Tej samej treści pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09, Lex 585713).

Wobec tego Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, iż nie było żadnych podstaw, aby zakwestionować zasadność pobrania przez pozwany organ rentowy odsetek tzw. „memoriałowych”. Podstawę do ich naliczenia stanowi przywołany wyżej art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z dnia 4 sierpnia 2014 r. organ rentowy poinformował wnioskodawczynię, że o wysokości odsetek za okres przypadający od następnego dnia po wydaniu decyzji do dnia spłaty ostatniego potrącenia z tytułu nienależnie pobranych świadczeń zostanie powiadomiona w miesiącu, w którym zostanie dokonane potrącenie. Specyfika odsetek tzw. „memoriałowych” wyraża się w tym, że ich faktyczna wysokość uzależniona jest od terminu

spląty powstałego zadłużenia – w przypadku niezwłocznego zwrotu nienależnie pobranych świadczeń odsetki od wpłaconej kwoty za okres od dnia następnego po wydaniu decyzji nie byłyby naliczane. Z uwagi na rozłożenie przypisanego do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia na raty i spłacania przez ubezpieczoną tych rat do października 2015 r. Zakład dokonał prawidłowego wyliczenia tych odsetek, a zaskarżona decyzja z dnia 6 listopada 2015 r. w zakresie, w jakim dotyczy potrącenia z tytułu odsetek tzw. „memoriałowych” jest prawidłowa.

W świetle tak poczynionych rozważań Sąd I instancja uznał, że od łącznej kwoty potrąceń z tytułu odsetek tj. od kwoty 1228,43 zł należało odjąć niezasadnie ujętą w niej kwotę odsetek w wysokości 574,68 zł, co w rezultacie dało wynik 653,75 zł. Jest to w ocenie tego Sądu kwota odsetek, które zgodnie z prawem winny zostać przez ubezpieczoną uiszczone na rzecz organu rentowego jako odsetki od nienależnie pobranych świadczeń - za okres od wydania decyzji zobowiązującej do ich zwrotu (4 sierpnia 2014 r.) do dnia spłacenia tych należności. Sąd Okręgowy dostrzegł przy tym, iż wyliczając odsetki tzw. „memoriałowe” na żądanie Sądu w toku niniejszej sprawy ZUS wskazał kwotę 653,77 zł (pismo z dnia 1 grudnia 2016 r. – k. 66-68), jednak w ocenie Sądu różnica wysokości (2gr) jest wynikiem zastosowanych przy wyliczeniach zaokrągleń. Wiążącymi dla Sądu kwotami do rozliczenia były kwoty potrąceń wskazane w decyzjach z dnia 6 listopada 2015 r. i z dnia 14 listopada 2015 r. oraz kwota odsetek naliczona za okres od wypłaty nienależnie pobranych świadczeń do dnia wydania decyzji wskazana w decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. w związku z cytowanymi przepisami orzekł jak w pkt 1 i 2 sentencji wyroku, a na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. jak w pkt 3 sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany organ rentowy zaskarżając go w części, w zakresie punktu 2. Pozwany zarzucił naruszenie przepisu prawa materialnego z art. 138 w zw. z art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, że ubezpieczona nie jest zobowiązana do zapłaty kwoty 294,87 złotych z tytułu odsetek od nienależnie pobranych świadczeń.

W rezultacie Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i oddalenie odwołania wnioskodawczyni.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy w pierwszej kolejności podniósł, iż decyzja z dnia 4 sierpnia 2014 r. jest prawomocna i Sąd Okręgowy rozpatrując odwołania od decyzji z dnia 6 listopada 2015 r. i z dnia 14 listopada 2015 r. nie miał podstaw prawnych, aby formalnie zmieniając zaskarżone decyzje, faktycznie dokonać zmiany merytorycznych rozstrzygnięć zawartych w decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. Zatem rozpoznając sprawę nie miał podstaw do ustalenia, że odsetki za okres od dnia wypłaty nienależnie pobranych świadczeń do dnia wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu świadczeń z dnia 4 sierpnia 2014 r. w kwocie 574,68 zł Zakład Ubezpieczeń Społecznych potrącił bezpodstawnie. Kwota odsetek ustalonych w prawomocnej decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. nie mogła podlegać modyfikacji przez Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie.

Wobec tego Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że Sąd I instancji błędnie uznał w punkcie 2 sentencji wyroku, że brak jest podstaw do zmniejszenia świadczenia za grudzień 2015 r. o kwotę 294,87 złotych, skoro przyznał, że odsetki „memoriałowe” winny być zapłacone przez ubezpieczoną i potrącenie tych odsetek przez organ rentowy jest prawidłowe. Z tego względu pozwany wskazał, iż apelacja dotyczy wyłącznie punktu 2 zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego. Przy tym organ rentowy wskazał, iż nie apeluje w pozostałym zakresie, gdyż punkty 1 i 3 w całości zaspokajają roszczenia pozwanego wynikające z decyzji z dnia 6 listopada 2015 r.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczona wskazała, iż zgadza się z wyrokiem Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem nie zawiera zarzutów skutkujących koniecznością zmiany lub uchylecia wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonej części. Nie zachodzą też okoliczności uzasadniające uchylene tej części wyroku z urzędu.

Na wstępie Sąd Apelacyjny wskazuje, iż Sąd drugiej instancji w granicach zaskarżenia (art. 378 § 1 k.p.c.) rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony jeszcze raz bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter rozpoznawczy (merytoryczny), a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Przez spełnianie nieograniczonych funkcji rozpoznawczych spełnia się kontrolny cel postępowania apelacyjnego; rozpoznanie apelacji ma (powinno) doprowadzić do naprawienia wszystkich błędów sądu pierwszej instancji (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2016 r., III CSK 183/15, Lex nr 2026401). Przy tym podkreślenia wymaga, że granice apelacji są określone przede wszystkim zakresem zaskarżenia. Związanie Sądu odwoławczego w aspekcie przedmiotowym oznacza niedopuszczalność takiego rozpoznania apelacji, które dotyczyłoby niezaskarżonej części orzeczenia (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2017 r., III PZ 4/17, Lex 2340595). Nadto Sąd drugiej instancji może - a jeżeli dostrzeże, to powinien - naprawić stwierdzone w postępowaniu apelacyjnym naruszenia prawa materialnego przez Sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji, pod warunkiem, że mieszczą się w granicach zaskarżenia, co jest obowiązkiem niezależnym od rozważania wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2017 r., II UZ 15/17, Lex nr 2320360).

Na etapie apelacji kwestią sporą jest wyłącznie prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu I instancji odnoszącego się do decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny weryfikując ustalenia faktyczne Sądu I instancji stwierdził, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych w sentencji ostatecznej decyzji z dnia 4 sierpnia 2014 r. zobowiązał Z. K. wyłącznie do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń rentowych za okres od dnia 1 sierpnia 2013 r. do dnia 30 czerwca 2014 r. Natomiast w uzasadnieniu tej decyzji organ rentowy wskazał, iż skarżąca pobrała nienależnie świadczenia za wskazany okres w kwocie 8.462,75 zł oraz odsetki w kwocie 574,68 zł za okres od dnia 26 sierpnia 2013 r. do dnia wydania decyzji, oraz że pobrane świadczenia z odsetkami ubezpieczona może zwrócić w terminie 1 miesiąca od dnia doręczenia decyzji. (vide decyzja dnia 4 sierpnia 2014 r. k. 103 a.r.). Żadna ze stron nie kwestionowała wiarygodności tego dokumentu, nie budzi ona również wątpliwości Sądu odwoławczego.

W pozostałym zakresie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy przeprowadził co do zasady wystarczające dla ustalenia istotnych okoliczności faktycznych postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikającej z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił też uchybień w zakresie ustalonych faktów, uzasadniających ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji Sąd odwoławczy, oceniając jako prawidłowe ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, uznał je za własne, co oznacza, iż zbędnym jest ich szczegółowe powtarzanie w uzasadnieniu wyroku Sądu odwoławczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98, OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776).

Jak wskazano wyżej osnowa decyzji pozwanego z dnia 4 sierpnia 2014r. nie zawiera zobowiązania ubezpieczonej do zwrotu odsetek od nienależnie pobranych świadczeń rentowych. Stąd nieuprawnione było stanowisko organu, jak i Sądu I instancji, iż decyzją tą pozwany nałożył na Z. K. obowiązek zwrotu również odsetek za okres do dnia wydania decyzji. Podkreślić bowiem należy, iż rozstrzygnięcia decyzji administracyjnej nie można domniemywać ani wyprowadzać z treści jej uzasadnienia (por. wyrok SNA z dnia 24 kwietnia 2012r. II OSK 286/12 Legalis nr 777248). Kluczowym elementem decyzji jest jej rozstrzygnięcie. Rozstrzygnięcie zwane także osnową decyzji administracyjnej, jest jej kwintesencją, wyraża bowiem rezultat stosowania normy prawa materialnego do konkretnego przypadku w kontekście określonych okoliczności faktycznych i materiału dowodowego. W rozstrzygnięciu decyzji administracyjnej zostaje wyrażona wola organu administracji publicznej załatwiającego sprawę w tej formie. Uzasadnienie prawne polega na wyjaśnieniu podstawy prawnej z przytoczeniem przepisów prawa i wytłumaczenie dlaczego organ rentowy

zastosował dany przepis (vide: komentarz i orzecznictwo w nim przytoczone – Duże Komentarze Becka pod red. R.Hauser, M.Wierzbowski, Kodeks postępowania administracyjnego 2. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015 r., s. 553-554). Jak wskazano wyżej nie można wywodzić i domniemywać obowiązku zwrotu przedmiotowych odsetek przez ubezpieczoną z treści uzasadnienia decyzji, skoro w osnowie brak jest rozstrzygnięcia w tym zakresie.

W konsekwencji brak było podstaw do przyjęcia, jak chce tego pozwany, iż ww. decyzja z dnia 04 sierpnia 2014r., jako ostateczna (niezaskarżona przez ubezpieczoną), wiązała Sąd I instancji w zakresie rozstrzygnięcia o odsetkach od nienależnie pobranych świadczeń rentowych za okres do dnia jej wydania.

Jedynie dodatkowo Sąd Apelacyjny zauważa, iż niesłusznie Sąd Okręgowy upatruje możliwość weryfikacji ostatecznej decyzji z dnia 04 sierpnia 2014r. odwołując się ogólnikowo do unormowań dotyczących ponownego ustalania wysokości kapitału początkowego dla potrzeb przyznania emerytury. Podstawą prawną weryfikacji ostatecznych, prawomocnych decyzji w przedmiocie prawa do świadczeń i ich wysokości jest przepis art. 114 ust 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS. Warunkiem takiej weryfikacji jest spełnienie przesłanek określonych w powołanym przepisie, przy czym zgodnie z brzmieniem tego przepisu w dacie wydania decyzji zaskarżonych w sprawie, prawo do świadczeń lub ich wysokość ulegało ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostały przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Te same zasady – poprzez odniesienie zawarte w art. 175 ust 4 do art. 114 ust 1 ustawy emerytalnej – obowiązują przy weryfikacji decyzji o ustaleniu wysokości kapitału początkowego.

Zasadnie Sąd I instancji stwierdził, iż brak jest podstaw do obciążania ubezpieczonej obowiązkiem zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń za okres do dnia 04 sierpnia 2014r. tj. kwoty 574,68 zł. Zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Ponadto w treści art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej użyte zostały zwroty „kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją” oraz „uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności” (por. wyrok Sądu Najwyższego z 03.02.2010 r., I UK 210/09, Lex nr 585713). Wykładnia semantyczna powyższych przepisów oraz charakter prawny decyzji administracyjnych (ustalającej prawo do świadczenia z ubezpieczeń społecznych oraz stwierdzającej nienależnie pobrane świadczenia) prowadzi do wniosku, że świadczenia uważane za nienależne - w myśl art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ wyda stosowną decyzję administracyjną. Ponadto, o ile organ rentowy w decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia zakreśli jeszcze dodatkowy termin do zwrotu takiego świadczenia, to odsetki nie mogą być ustalone za okres poprzedzający ten dodatkowy termin. Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w wyroku z dnia 16.12.2008 r., I UK 154/08 (M.P. Pr. 2009 nr 4, s. 208-211), że odesłanie do „prawa cywilnego” dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnego świadczenia. Nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności, czy przedawnienia samego nienależnie pobranego świadczenia (por. też wyrok Sądu Najwyższego z 04.09.2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301). Zasady określające zwrot takiego świadczenia ze względu na upływ czasu (dawność, w tym znaczeniu potocznie przedawnienie) wskazane są w art. 138 ust. 4 i ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach (zasadniczo za okres nie dłuższy niż 3 lata od „żądania zwrotu”, czyli wydania decyzji w tym przedmiocie). „Żądanie zwrotu” nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego - art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Z tą też chwilą rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek (art. 120 § 1 k.c.). Podobne stanowiska zajęły też Sądy Apelacyjne: w Poznaniu w wyroku z dnia 17.04.2013 r., III AUa 1448/12 (OSA 2013, nr 12, s. 93-105); w Katowicach w wyroku z dnia 24.04.2012 r., III AUa 2112/11 (Biul. SA Katowice 2013, nr 1, s. 31) oraz w Gdańsku w wyroku z dnia 27.03.2012 r., III AUa 1487/11 (POSAG 2012, nr 3, s. 99-122). W niniejszej sprawie, z uwagi na wyznaczony przez organ miesięczny termin zapłaty

od doręczenia decyzji zobowiązującej do zwrotu – opóźnienie należałoby liczyć od upływu tego terminu. Zaznaczyć jednakże należy, iż rozstrzygnięcie Sądu I instancji w przedmiocie obowiązku zapłaty odsetek przez skarżącą za okres od daty 04 sierpnia 2014r. do dnia 11 września 2014 r. (data upływu terminu do zapłaty nienależnie pobranych świadczeń wynikającego z decyzji z dnia 04 sierpnia 2014r.) jest prawomocne, wobec jego niezaskarżenia. Tym samym Sąd odwoławczy był związany ustaleniem i rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego, iż kwota odsetek do zapłaty, którą ubezpieczona jest zobowiązana uiścić wynosi 653,75 zł.

Mimo wadliwego sformułowania sentencji pkt 1 i 3 wyroku, nie budzi wątpliwości, iż rozstrzygnięciem tym Sąd Okręgowy dał wyraz temu, iż decyzja pozwanego z dnia 06 listopada 2015 r. w zakresie obciążającym ubezpieczoną obowiązkiem zwrotu odsetek za okres do dnia 04 sierpnia 2015r. – tj. potrącenia kwoty 574,68 zł była wadliwa a zatem ubezpieczona nie ma obowiązku zwrotu tej kwoty pozwanemu. Tym samym zmniejszył ustaloną przez ZUS tą decyzją kwotę potrącenia z 1228,43 zł do kwoty 653,75 zł (różnica pomiędzy 1228,43 zł a 653,75). Wynika to jednoznacznie z treści uzasadnienia Sądu Okręgowego. Oddalenie odwołania w punkcie 3 wyroku odnosiło się do nieuwzględnionego przez Sąd żądania skarżącej o całkowite zniesienie przedmiotowego zmniejszenia świadczenia za listopad 2015 r. Rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 3 decyzji było tym samym bezprzedmiotowe (Sąd I instancji w całości rozstrzygnął w przedmiocie żądania ubezpieczonej w punkcie 1), a zatem zbędne. Nie ma jednak żadnych podstaw do wywodzenia, jak wskazał to apelujący, iż w zaskarżonym wyroku Sąd I instancji przyjął, iż decyzja z dnia 06 listopada 2015 r. zasadnie obciążała ubezpieczoną obowiązkiem zwrotu kwoty 1228,43 zł, w tym odsetek za okres do dnia wydania decyzji zobowiązującej.

Zarzut naruszenia prawa materialnego – przepisów art. 138 w związku z art. 68 ustawy emerytalnej jest niezasadny, bowiem przepisy te nie były podstawą prawną ani przedmiotowych decyzji, ani w konsekwencji zaskarżonego rozstrzygnięcia. Z przyczyn wskazanych wyżej nie jest również uprawniony zarzut naruszenia art. 84 ustawy systemowej.

Zaskarżony wyrok mimo nie w pełni trafnej argumentacji, odpowiadał prawu. Z tych względów, na mocy art. 385 k.p.c., Sąd odwoławczy orzekł jak w sentencji wyroku.

SSA Alicja Podlewska SSA Daria Stanek SSA Grażyna Czyżak